

Doğan, Yasemin, “Trabzon’da Yaşayan Afganistan Uyruklu Sığınmacıların Göç Deneyimleri ve Sorunları”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5/7, ss.11-29.

DOI: 10.31765/karen.584009

TRABZON’DA YAŞAYAN AFGANİSTAN UYUKLU SİĞINMACILARIN GÖÇ DENEYİMLERİ VE SORUNLARI*

Yasemin DOĞAN**

* Araştırma makalesidir.

Bu çalışma Zeugma İkinci Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi’nde sunulan sözlü bildirinin tam metnidir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, E-Posta: dgn.ysm@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5944-5627

Anahtar kelimeler: Göç, Afganistan, Sığınmacı, Kimlik, Dil

Keywords: Migration, Afghanistan, Asylum Seeker, Identity, Language

Öz: Afganistan’da bugünkü istikrarsızlığın çok boyutlu bir tarihi süreci vardır; bu sürecin oluşumundaki temel faktörler şunlardır: 1979 SSCB’nin ülkeyi işgali, 1992 yılında Taliban’ın iktidara gelmesi, 11 Eylül terör saldırısından sonra ABD’nin El-Kaide sebebiyle Afganistan’a müdahalesi vd. Bu süreçteki yoksulluk, hastalık, tehdit ve can güvenliği problemleri, insanların bir başka ülkeye göç etmesine veya zorunlu olarak yerinden edilmelerine sebep olmuştur. Bu çalışmada Trabzon’da yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacıların, göç deneyimleri ve yaşadıkları sorunlar üzerinde durulmuştur. Nitel araştırma geleneğine uygun olarak tasarlanan bu çalışmada, Trabzon’da yaşayan sekiz kadın ve sekiz erkek sığınmacı ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Sığınmacıların dil farklılığından dolayı, tercüman desteği alınmıştır. Kartopu örneklem tekniği ile ulaşılan sığınmacılara yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre sığınmacılar genellikle savaş ve tehdit nedeni ile göç etmektedir. Bu süreçte sığınmacılar önce yasal ve yasal olmayan yollarla Pakistan ve İran’a, daha sonra Türkiye’ye yasadışı yollara gelmektedirler. Sığınmacılar yasadışı yollarla Van ve Ağrı illeri üzerinden İran’dan Türkiye’ye giriş yapmaktadırlar. Trabzon’da yaşayan sığınmacılara yaklaşık 5-6 ay içinde sığınmacı kimliği verilmektedir. Trabzon’daki sığınmacı sayısının artması ile beraber bu sürenin daha da uzadığı belirtilmiştir. Bu durum, sığınmacıların barınma, sağlık, eğitim ve istihdam gibi birçok konuda sorun yaşamalarına neden olmaktadır.

Gönderim Tarihi: 03.04.2019

Kabul Tarihi: 22.05.2019

MIGRATION EXPERIENCES AND PROBLEMS OF ASYLUM SEEKERS WHO BELONG TO AFGHANISTAN NATIONALITY AND LIVES IN TRABZON

Abstract: The current instability in Afghanistan has a multi-dimensional historical process. The main factors in the formation of this process are as follows: USSR's invasion of the country in 1979, the fact that the Taliban came to power in 1992, USA intervention to Afghanistan due to the September 11 terrorist attack and etc. Poverty, disease, threat and life safety problems in this process have caused people to migrate to another country or to be forced into displacement. This study has been focused on the immigration experience and the problems of the asylum seekers who belongs to the Afghanistan nationality and lives in Trabzon. In this study, which was designed in accordance with the qualitative research tradition, individual interviews were conducted with eight women and eight male asylum seekers living in Trabzon. Due to the language differences of the asylum seekers, interpreter support was utilized. The interview form consisting of semi-structured questions was applied to asylum seekers who were reached by snowball sampling technique. According to the research findings asylum seekers usually immigrate because of war and threats. In this process asylum seeker, first by legal and illegal means come to Pakistan and Iran, then to Turkey illegally. Asylum seekers, by illegal means, enter Turkey from Iran through Van and Ağrı provinces. Asylum seekers in Trabzon are given certificate of asylum seeker in approximately 5-6 months. It noted that together with the increasing number of asylum seekers in Trabzon this time is further extended. This situation causes problems for asylum seekers on many issues such as housing, health, education and employment.

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan göç olgusu, iletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak giderek artan bir eğilim izlemiştir. 21. yüzyılda dünyanın bazı bölgelerinde özellikle (Asya ve Afrika ülkelerinde) iç savaş, kaos, çatışma ortamı, ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlı konumda olma, binlerce insanı kitlesel halde ülkelerini terk ederek başka ülkelere sığın-

mak zorunda bırakmıştır. Kitlesel göç hareketlerinin çoğunlukla belirli bir zorunluktan kaynaklandığı görülmektedir. Tarihte bilinen ilk büyük kitlesel göç olayı olan Kavimler Göçü 4. yüzyıl ortalarında meydana gelmiştir.¹Farklı bölgeler arasında gerçekleşen kitlesel göçler, yeni kentlerin ve ülkelerin kurulmasına neden olmuştur. Kıtalar arası göç olayları Amerika kıtasının keşfi ile deniz aşırı bir boyut kazanmıştır. 16. yüzyıldan itibaren ise Avrupa'dan büyük bir insan kitlesi, yeni bir hayat umuduyla okyanus ötesinde keşfedilen Amerika kıtasına göç etmiş ve yerleşmiştir. Bu göç hareketlerinin temelinde ekonomik etkenler itici güç olmuş; yeni kıtadaki geniş topraklarda tarım yapma olanağı ve deniz aşırı ticaretin artışı insanların kitleler halinde buraya yerleşmelerine neden olmuştur. 15. ve 18. yüzyıllar arasında Afrika'dan 15 milyon insan köle olarak çalıştırılmak üzere Amerika kıtasına taşınmış; 19. yüzyılda milyonlarca insan Çin ve Hindistan'dan Amerika ve Avrupa'ya sözleşmeli işçi olarak gönderilmiş; 20 yüzyılda meydana gelen iki büyük dünya savaşı ise milyonlarca insanı yurdundan etmiştir. İkinci Dünya savaşından sonrada Avrupa ülkeleri, işgücü gereksinimini karşılamak üzere az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göç kabul etmeye başlamıştır.²

Genel olarak tarih boyunca meydana gelen göçler, (bireysel-kitlesel) dünyanın bugünkü nüfus dağılımını etkilemekle birlikte toplumların sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel yapılarını ve gelişimlerini de şekillendiren sosyal bir olgudur. Dünyanın birçok ülkesinde meydana gelen siyasi, sosyal, ekonomik ve doğal felaketlerin etkisi ile ortaya çıkan kitlesel göç hareketleri, en önemli konulardan biri olarak yerini korumaktadır. Bahse konu olan husus dünyadaki gelişmiş tüm ülkeleri etkilediği gibi bu ülkelere coğrafi olarak yakın olan veya transit geçiş yolu üzerinde bulunan ülkeleri de etkilemeye devam etmektedir. Özellikle 1980'li yılların ikinci yarısından

¹ Kınık, 2010: 37

² Giddens,2010:522

sonra başlayan küreselleşmenin etkisi ile ekonomik, siyasi, sosyal ve çevresel tehditlere ilave olarak, iç savaş, savaş, terörizm ve insan hakları ihlalleri de birçok insanı bulunduğu yeri/ülkeyi terk etmeye zorlamıştır. Bu çerçevede özellikle mülteciler ve sığınmacılar ulaştığı coğrafyalarda ciddi ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlarla karşılaşabilmektedir. Her şeyden önce göç edenler ev sahibi toplumla uyum sorunları yaşamaktadır. Özellikle kitlesel göçler meydana geldiğinde hedef ülkede hemen kabul de görmemektedirler. Göç ile gelen nüfusun gıda, konut, istihdam, sosyal yaşam ve kültür üzerinde yaptığı veya yapabileceği etkinin payı da oldukça büyüktür.³

1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Göç, kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere başka bir yerleşim birimine yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayı olarak tanımlanabilir. Göç, coğrafi bakımdan bir iskân ünitesinden ayrılan kişilerin, başka bir yerde hayatlarını devam ettirmeye karar vermeleri ve bu kararı uygulamalarıyla ortaya çıkan bir hadisedir. "Göç olayının gerçekleşmesi için, hareket mesafesi olarak iki iskân ünitesi arasında eylem tamamlanmalıdır".⁴ Göç olgusu, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.⁵ Bir başka tanımda göç, bireylerin veya grupların yaşamış oldukları coğrafyadan uyum sağlamış oldukları toplumsal veya sosyal yapıdan ve sahip oldukları ekonomik imkânlardan uzaklaşması (terk etmesi) veya uzaklaştırılarak (terk etmek zorunda bırakılması) yeni yaşam alanlarına doğru hareket etmesidir.⁶ Göç kavramı insanların mekân değiştirmesi olarak tanımlanmış olsa da aslında göç olgusu, çok karmaşıktır. Genel olarak göç hareketleri ortaya çıkış sebepleri, cereyan ettiği

mekânları, katılan insan sayısı dikkate alınarak tasnif edilmektedir. Bununla birlikte gerçekleşen göçün sebepleri ve şekli de birçok bakımdan farklılık göstermektedir. Göçlerin gerçekleşmesinde ekonomik faktörler temel itici güçlerden biri olmasına rağmen insanların ırkçılık, siyasi baskı ve dini sebeplerle gerçekleştirdiği daha özgür bir ortamda yaşamlarını sürdürmek istemeleri de etkileyici faktörler arasındadır.⁷ Castles ve Miller 'in belirttiği gibi göç olgusunun birçok sebebi olmakla birlikte bu sebeplerden hiçbiri tek başına insanların kendi yaşadıkları ülkelerden ayrıлып başka ülkeye yerleşmeye karar verdiklerini yerli bir şekilde açıklamamaktadır.⁸

Göç kavramının karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahip olması sebebiyle göç kavramına farklı yaklaşımlar söz konusudur. İlk olarak göçün gidildiği mekân bağlamında tanımlanması durumunda göçler iç ve dış göçler olmak üzere iki şekilde incelenebilmektedir. İç göçler, yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikamete sonuçlanacak şekilde insanların ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleridir. Bu göç, geçici veya daimî olabilir ve göçmenler, menşei ülke içinde yer değiştirirler, ama yine menşei ülkede kalırlar.⁹ Dış göçler (uluslararası göç), bireylerin ya da grupların farklı sebeplerle kendi ülkelerini terk ederek farklı bir ülkeye göç etmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bununla birlikte dış göçler göç veren ülkeler açısından dışa göç (emigration) ve sosyo-ekonomik durumu daha kötü ülkelere de dıştan göç (immigration)denmektedir.¹⁰ Bu çalışmada ise Afganistan uyruklu sığınmacıların yaşamış oldukları göç deneyimi göz önüne alınarak göç türleri arasında özellikle uluslararası göç üzerinde durulacaktır.

Uluslararası göç hem göç alan hem de göç veren ülkenin ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel yapılarında önemli değişikliklere

³ Demirhan ve Aslan,2015:24

⁴ Akkayan,1979: 21

⁵ Yalçın,2004:13.

⁶ Toros,2008:9

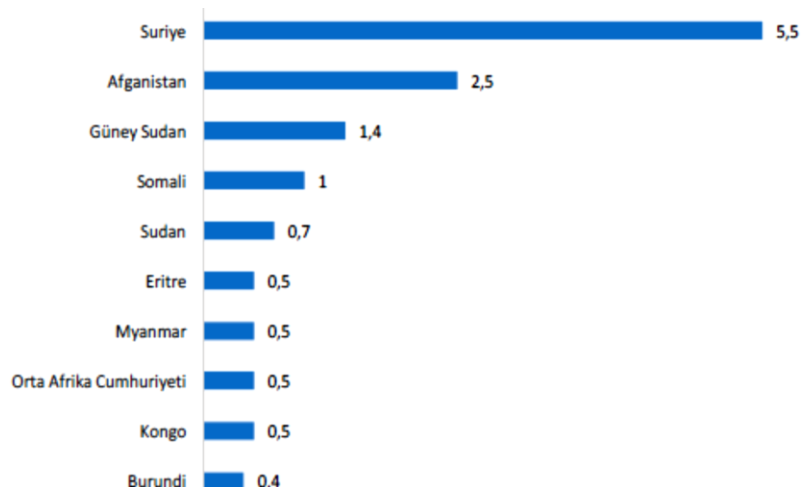
⁷ Doğan, Özyurt ve Öztoprak, 2009:200-201

⁸ Castles ve Miller,2008:39.

⁹ Göç Terimleri Sözlüğü, 2009:27.

¹⁰ Saydam,2010:2.

sebeplerden biri sürecin son uzantısı olan Suriye iç savaşı¹¹ ve dünyanın farklı coğrafyalarında meydana gelen diğer olaylar, (örneğin 1994 yılında Ruanda’da yaşanan soykırım, 1999 yılında Kosova’da yaşanan çatışma) uluslararası göç hareketlerini hızlandırmıştır; tüm bu olaylar son 25 yılda en çok insanın yerinden olmasına ve dünyadaki mülteci¹² ve sığınmacıların sayısında önemli bir artışa sebep olmuştur.¹³ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) 2016 Küresel Eğilimler Raporu’na göre dünyada 22,5 milyon mülteci ve 2,8 milyon sığınmacı bulunmaktadır. 2016 yılı içerisinde mülteci ve sığınmacı konumuna düşen kişilerin sayısı 3,4 milyondur.¹⁴ BMMYK’nın verilerine göre 2017 yılı sonunda ise dünyadaki mültecilerin sayısı 2,9 milyon artış ile 25,4 milyon olmuştur.¹⁵ Dünyadaki mültecilere kaynaklık eden ülkelere (mültecilerin gelmiş olduğu) ilişkin veriler incelendiğinde ise savaşın, siyasi istikrarsızlığın ve silahlı çatışmaların mülteciliğin en önemli sebeplerinden biri olmaya devam ettiği görülmektedir.

Grafik 1: Dünyada En Çok Mülteci Üreten 10 Ülke (2016, yıl sonu)

Kaynak: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK/UNCHR)

Grafiğe göre, Suriye’de başlayan siyasi istikrarsızlığın ardından ülke içinde 2011 yılında çıkan savaş milyonlarca insanın ülkesini terk etmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda Suriye, 30 yılı aşkın bir süredir ilk sırada yer alan Afganistan’ı geçerek, 2014 yılı itibarı ile en çok mülteci üreten ülke durumuna gelmiştir. Kısa bir süre öncesinde en çok mülteci barındıran ikinci ülke konumunda olan, en çok mülteci üreten ülkeler sıralamasında 36. sırada yer alan Suriye, en çok mülteciye kaynaklık eden birinci ülke konumuna geçmiştir. Artık, dünyadaki her dört mülteci birisi Suriyeli dir. 2016 yılı sonu itibarı ile 5,5 milyon Suriye kökenli mülteci bulunmaktadır. Bununla birlikte geçtiğimiz yirmi yılda, zorla yerinden edilmiş kişilerin küresel nüfusu, 1997’de 33,9 milyondan 2016’da 65,6 milyona ulaşmıştır. Bu artışın çoğu ise 2012 ve

¹¹ Ribas ve ark., 2005:32

¹² Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin kaynaklarında uluslararası koruma başvuru sahipleri “sığınmacı” olarak, uluslararası koruma statü sahipleri ise “mülteci” olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası koruma kapsamındaki kişilere ilişkin BMMYK tanımları ve ülkemizdeki resmi tanımlar arasında bir terminoloji farkı bulunmaktadır. Türkiye “1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi”ni, 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı Kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylayarak kabul etmiş ve içerisinde bulunduğu bölgeyi

göz önünde bulundurarak, yalnızca Avrupa’dan Türkiye’ye gelerek uluslararası koruma talep eden yabancıları sözleşme kapsamında **mülteci** olarak kabul edeceğini belirtmiştir. (http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548) Bu çalışmada ise BMMYK’nın verileri kullanıldığı için BMMYK tarafından yayınlanan kaynaktaki terminolojiye bağlı olarak mülteci ve sığınmacı kavramları kullanılmıştır.

¹³ Eryurt, 2017:34

¹⁴ Global Trends (BMMYK/UNCHR), 2016:39

¹⁵ Global Trends (BMMYK/UNCHR), 2017: 13

2015 yılları arasındaki değişime bağlı olarak Suriye'deki çatışmadan kaynaklanmış tır.¹⁶ On yıllardır ilk sırada yer alan Afganistan ikinci sıraya gerilemesine rağmen 2,5 milyon mülteci ile dünyadaki mültecilerin önemli bir miktarını Afganistan uyruklu mülteciler oluşturmaya devam etmektedir. BMMYK'nın 2016 yılındaki verilerine göre Suriye'den gelen insanların sığınma talepleri, 2014 yılında alınan kayıtlardan altı kat daha fazla olup 266.300 sayısına ulaşmıştır. Afganistan'dan gelen insanların sığınma talepleri ise 2014 yılında 31,400 iken 2015 yılında 127,000 ulaşmıştır.¹⁷ Benzer şekilde zorla yerinden edilmiş yaklaşık 4,8 milyon Afganlının 1,8 milyonunu ülke içi yerinden edilmiş kişiler, 3 milyonunu ise mülteciler/sığınmacılar oluşturmaktadır.¹⁸

Genel olarak göç olgusu, Afganistan tarihinde istikrar kazanmış nadir olgulardan biridir. Bu özelliği ile Afganistan bugün istatistikler üzerinde değerlendirildiğinde dünyanın ana mülteci kaynağı ülkelerinden biri olarak yerini hâlâ muhafaza etmekte ve değişen tek şey ise sıralamadaki birinciliğini Suriye'ye devredip, ikinci sıraya geçmesi olmuştur. Afganların göç tecrübeleri ile ülkenin tarihî deneyimleri arasında dikkat çeken paralelliklerde söz konusudur.¹⁹ Afganistan'dan İran, Pakistan, Türkiye ve diğer ülkelere doğru dışa göçün ilk ve en büyük dalgası 1979 yılında başlayan Sovyet işgali ile gerçekleşmiştir. Soğuk Savaş döneminde Afganistan üzerinde yürütülen ideolojik rekabet, bölge ülkelerinin müdahil olduğu etnik gruplaşmaları ve bu grupların kıyasıya çatışmalarını da beraberinde getirmiştir.²⁰ Sovyet müdahalesinin ardından, 18 milyon nüfusa sahip Afganistan'ın üçte biri ülkeden ayrılmıştır. İlk olarak, Pakistan ve Afganistan vatandaşları arasındaki sosyal ağlar, akrabalık bağları, ekonomik bağlantılar onların Pakistan'a geçişini

kolaylaştırmada yardımcı olmuştur. Bu yıllarda Pakistan'a 3,3 milyon ve İran'a 3,1 milyon insan sığınmıştır.²¹ Afganistan'da ikinci dış göç dalgasına ise 1992 yılında mücahitlerin zaferi neden olmuştur. Bu zafer ile ideolojik eğitimini Pakistan medreselerinde alan Peştun kökenli Afgan İslami din adamları ve öğrenciler tarafından oluşturulan Taliban, ülkenin tamamını kuşatan bir yönetimle İslam'ın radikal yorumuna dayalı bir devlet ve yönetim yapısı tesis etmiştir.²² Ülke içindeki Taliban tehdidi nedeniyle 1990-2000 yılları arasında, 155.000 Afgan Avrupa Birliği ülkelerine sığınmacı olarak başvuruda bulunmuştur.²³ 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri tarafından yönetilen koalisyon güçleri ile Taliban arasındaki savaş, üçüncü göç dalgasına sebep olmuştur. 11 Eylül 2001 tarihindeki terörist saldırılar ve Afganistan'ın El Kaide isimli terörist ağının merkezi haline gelmesi, uluslararası toplumun Afganistan'a karşı dikkatinin artmasına yol açmıştır.²⁴

Bugün Afganistan coğrafyası halen çatışmalı bir bölge olmaya devam etmekte, iç karışıklıklar, politik ve ekonomik istikrarsızlık süre gelmektedir. Bu durum ise ülke içinde yaşayan insanların göç etmesine ve hayatta kalabilmek için başka ülkelere sığınmasına sebep olmaktadır. 2017'deki en büyük ikinci mülteci nüfusuna sahip olan Afganlıların büyük çoğunluğuna Pakistan ve İran ev sahipliği yapmaktadır.²⁵ Dünyada en çok mültecinin bulunduğu 10 ülke arasında Pakistan 1,4 milyon mülteciye ev sahipliği yaparak ikinci sırada yer alırken İran ise 979,400 dördüncü sırada yer almaktadır.

¹⁶ Global Trends, 2016: 5

¹⁷ Global Trends, 2016 :40

¹⁸ Global Trends, 2017:6

¹⁹ Yıldırım, 2018: 131

²⁰ Aras ve Toktaş, 2008:47

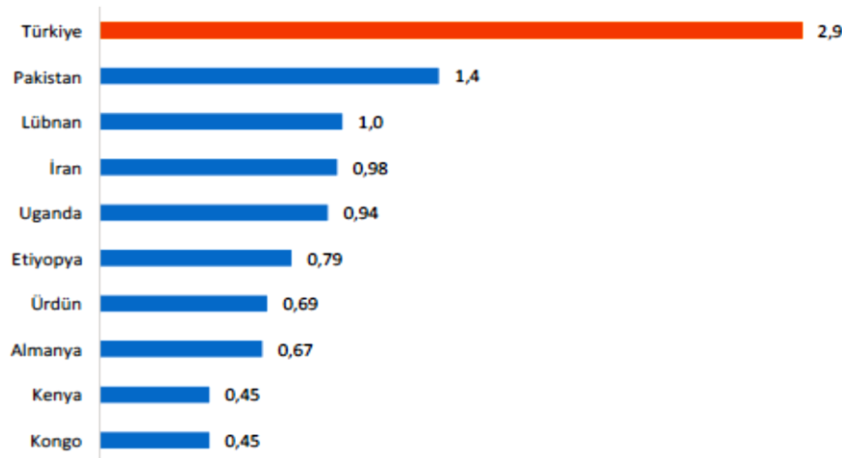
²¹ Castles ve Miller, 2008 :2 47

²² Aras ve Toktaş, 2008: 49

²³ Castles ve Miller, 2008: 248

²⁴ Castles ve Miller, 2008: 248

²⁵ Global Trends, 2017: 6

Grafik 2: Dünyada En Çok Mültecinin Bulunduğu 10 Ülke (2016 Yılı Sonu, milyon)

Kaynak: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK/UNCHR)

Türkiye ise Pakistan ve İran gibi komşu ülkelerinde meydana gelen savaş nedeniyle kitlesel göç akışı ile karşılaşmıştır. Türkiye, Suriye iç savaşının ardından tarihinde ilk defa dünyada en çok mültecinin bulunduğu ülkeler sıralamasında ilk sıraya yerleşmiştir ve halen bu pozisyonunu devam ettirmektedir. BMMYK verilerine göre Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeliler de dâhil toplam 2,9 milyon mülteci bulunmaktadır. Türkiye’yi, Pakistan (1,4 milyon), Lübnan (1,0 milyon), İran (979.400), Uganda (940.800) ve Etiyopya (791.600) takip etmektedir.²⁶

Özellikle kaynak ülkelerdeki siyasi çalkantılar, iç çatışmalar, ekonomik problemler bireylerin göç etmesine sebep olan itici unsurlar arasında yer almaktadır. Bu minvalde Avrupa ülkeleri, bu bölgelere coğrafi yakınlığı ve daha gelişmiş ekonomik ve insani düzeyleri sebebiyle başlıca çekim alanları haline gelirken yani göçmenler için asıl hedef ülkeler olurken, Avrupa’yla sınırı olan Türkiye gibi ülkeler de hem hedef hem de transit ülkeler olarak uluslararası göç hareketliliğinden etkilenmiştir.²⁷Bu konuya ilişkin ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti ülkeye giriş yapacak olan kişilerin hangi statüde girmiş olduklarını belirlemek için uluslararası alanda yapmış

olduğu anlaşmalarla mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma uluslararası koruma ve benzer statülerde kimlerin yer alacağını, ne gibi şartları sağlayıp ve ülke içinde ne tür imkânlardan faydalanacağını belirtmektedir.

Uluslararası koruma bir göç olayı olmakla birlikte, taşıdığı özel nedenlerden dolayı diğer göç hareketlerinden ayrı olarak ele alınan bir insan hareketliliği olayıdır. Sosyal ve siyasal olguların etkisi ile ortaya çıkan ve dini, ahlaki, sosyal, ekonomik ve insani boyutu olan uluslararası koruma konsepti, geçmiş dönemlerde olduğu gibi, bugün de dünya ve insanlık için önemini korumaktadır. Bu önemin sonucu olarak uluslararası koruma alanı temel uluslararası insan hakları belgelerinde kendine yer edinmiştir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 14. maddesinde, “Herkesin zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahip” olduğu ifade edilmiştir. Devletlerin vatandaşlarını korumaları ya da koruyamamaları sonucu uluslararası koruma talepleri ve ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. *Uluslararası koruma* niteliği gereği, vatandaşlığın getirdiği bir koruma yerine bunu ikame eden bir koruma biçimi olarak mülteci ve sığınmacıların güvenlik altına alınmalarının sağlanması olarak tanımlanabilir.²⁸

Uluslararası koruma sağlanmasına ilişkin temel sorumluluk sığınma arayan bireyin sığınma talep ettiği devletindir. Bunun yanı sıra, uluslararası hukuk çerçevesinde bütün devletlerin sığınma arayan bireylere uluslararası koruma sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Ülkemizin de hazırlanmasında yer aldığı 1951 tarihli Mültecilerin

²⁶ Global Trends, 2016: 3

²⁷ İçduygu,2015:279

²⁸ İçişleri Bakanlığı Türkiye Göç Raporu, 2016: 69

Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi (1951 Cenevre Sözleşmesi) uluslararası mülteci hukukunun temel belgesi olarak kabul edilmektedir. Türkiye "1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi"ni, 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı Kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylayarak kabul etmiş ve içerisinde bulunduğu bölgeyi göz önünde bulundurarak, mülteciliğin belirlenmesi yönünden öngörülen seçme hakkını kullanarak yalnızca Avrupa'dan Türkiye'ye gelerek uluslararası koruma talep eden yabancıları sözleşme kapsamında *mülteci* olarak kabul edeceğini 359 sayılı Kanunla belirtmiştir. Türkiye, "1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Ek Protokol"ünde (New York Protokolü) aynı şartla 1 Temmuz 1968 tarihinde onaylamıştır. Öte yandan ülkemiz bölgesinde mevcut olan sıcak gelişmeleri ve bunun sonucunda oluşan insan hakları ihlallerini göz önünde bulundurarak 11 Nisan 2013 tarihinde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununu yasalaştırmıştır. Söz konusu kanun ile ülkemizden uluslararası koruma başvurusunda bulunan yabancıların müracaatlarının ardından yapılan değerlendirme neticesinde Avrupa'dan gelenleri mülteci statüsünde kabul etmekte, Avrupa dışından gelen yabancıları ise üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar uluslararası korumaya alarak *şartlı mülteci* statüsünde kabul etmektedir. Ancak böyle ikili tanımlama yapılmasına rağmen tüm başvuru sahiplerinin talepleri uluslararası koruma usulleri açısından hiçbir ayırım gözetilmeksizin, 1951 Cenevre Sözleşmesi, 1967 tarihli Protokol ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde yürütülmektedir.

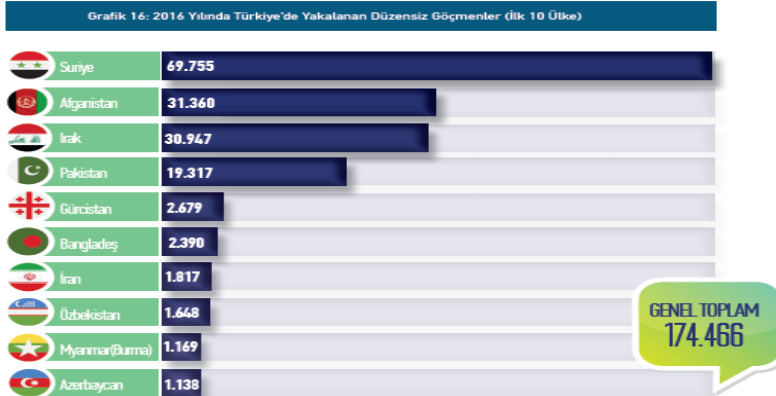
Söz konusu kanun ülkemizin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü altındaki yükümlülükleri açısından önemli bir mihenk taşıını oluşturmaktadır. Uluslararası koruma talebi reddedilen kişiler ise yine bu çerçevede, uluslararası koruma başvurusunun değerlendirilmesi sonucunda, başvuru

sahibi 1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan mülteci kriterlerini taşımasa bile, kişinin durumu bu defa 6458 sayılı Kanunun 63.maddesi çerçevesinde değerlendirilerek, Türkiye'den çıkarılmadan önce, menşei ülkesine geri gönderilmesi halinde insan hakları ihlaline ya da zulme uğrayıp uğramayacağı araştırılmaktadır. Eğer döneceği ülkede böyle bir durum söz konusu ise ülkeye geri gönderilmemekte veya sınır dışı edilmemekte ve ülkemizde "*ikincil koruma statüsü*"nde kalmasına izin verilmektedir ve böylece bu kişiler uluslararası koruma altına alınır.

Geçici koruma; bireysel uluslararası koruma başvuru mekanizmasının etkin bir şekilde uygulanmasının mümkün olamayacağı ölçüde kitlesel göç hareketinin olduğu durumlarda, Bakanlar Kurulu kararı ile yürütülen acil ve geçici bir koruma tedbiridir. Uluslararası hukuk standartlarında; din, mezhep ve etnik köken ayırımı gözetmeksizin açık kapı politikası, geri göndermeme ilkesi ve temel ihtiyaçların karşılanması şeklinde üç temel kriteri bulunmaktadır.²⁹Genel olarak dünya çapında çeşitli sebeplerden kaynaklanan göç hareketleri menşei ülke de dâhil olmak üzere hedef alınan hem transit konumda bulunan ülkeler açısından sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunların aşılması için her ülke hem yerel hem de uluslararası alanda çeşitli anlaşmalar yapmış bulunmaktadır. Bununla birlikte her ülke kendi konumunu göz önüne alarak göç ile ilgili temel kavramsal çerçevesini belirleyip çeşitli politikalar üretmiş bulunmaktadır. Özellikle göçmenlerin buldukları ülkedeki konumlarına ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin çözüm üretebilmek, entegrasyon (uyum) konusunda ev sahibi toplumda bir bütünlük oluşturmak ve ahengi yakalamak için politikalarını şekillendirmektedir. Türkiye coğrafi konumu ve çevre ülkelere göre gelişmişliği sebebiyle genelde uluslararası göç ve özeldi ise yasa dışı göç hareketlerinden oldukça fazla etkilenmektedir. Özellikle son yıllarda komşu ülkelerde

²⁹ İçişleri Bakanlığı Türkiye Göç Raporu, 2016:70-75.

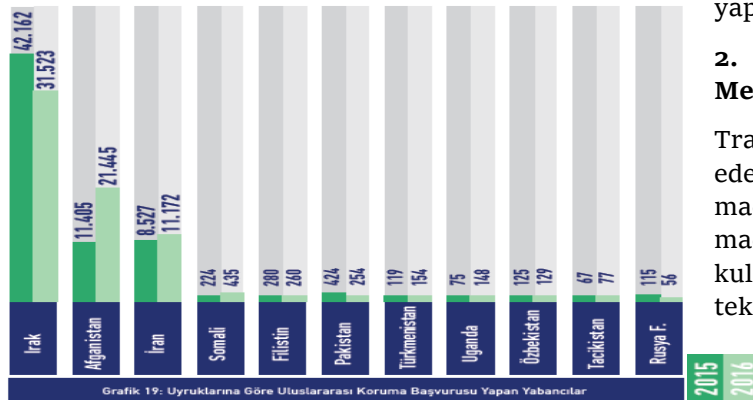
meydan gelen siyasi istikrarsızlıklar, iç savaşlar, Suriye krizi ve kırk yıldır Afganistan'da devam eden iç savaş, düzensiz göç³⁰, sığınmacı (uluslararası koruma) ve mülteci hareketliliğinin artışına sebep olmuş ve bu durum Türkiye için daha da önemli bir hal almıştır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2016 Türkiye Göç Raporu'nda:

Grifik 3: Türkiye'de Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Ülke)

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Türkiye Göç Raporu, 2016

2016 yılında yakalanan düzensiz göçmen sayısı 174.466'dır. Bunlardan Suriye vatandaşları 69.755 kişi ile ilk sırada, Afganistan vatandaşları 31.360 kişi ile ikinci sırada, Irak vatandaşları ise 30.947 kişi ile üçüncü sırada yer almaktadır.

Grifik 4: Uyruklarına göre Uluslararası Koruma Başvurusu yapan yabancılar

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Türkiye Göç Raporu, 2016

³⁰ Düzensiz göç, kaynak, transit ve hedef ülkelerin göçe ilişkin düzenleyici normlarının dışında kalan insan hareketleri şeklinde tanımlanmaktadır. (Uluslararası Göç Örgütü, 2011)

2016 yılında uluslararası koruma başvuru sayısı 2015 yılına göre %3'lük bir artış ile 66.167'ye yükselmiştir. 2005 yılından 2016 yılı sonuna kadar yapılan uluslararası koruma başvuru sayısı ise 282.518'dir. Grafikteki veriler ışığında 2016 yılında uluslararası koruma başvurusu yapan yabancıların uyrukları 2015 yılı uyrukları ile kıyaslama yapıldığında; Irak uyruklu yabancı-

larda %25'lik bir azalış, Afganistan uyruklu yabancıalarda %88'lik bir artış, İran uyruklu yabancıalarda ise %31'lik bir artış görülmektedir.³¹Son olarak BMMYK Türkiye istatistiklerine göre 31 Mayıs 2018 itibariyle BMMYK'ya kayıt yaptıran toplam 362.943 kişinin %47'si Afganlılardan oluşmaktadır.³² Kayıt yaptıran kişilerin başvuruları değerlendirildiği süre boyunca Türkiye'de 62 uydu illerden birine yerleştirilmektedir. Bu uydu illerden biri ise Trabzon'dur. Afganistan uyruklu sığınmacıların başvuru sayısındaki artış ve Trabzon ilinin uydu illerden biri olması aynı zamanda Trabzon ilinin araştırmacıya yakın olması göz önüne alınarak bu çalışma yapılmıştır.

2. Araştırmanın Kapsamı ve Metodolojisi

Trabzon il merkezinde ikamet eden Afganistan uyruklu sığınmacılar ile yapılan bu çalışmada nitel araştırmada yaygın kullanıma sahip olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı (görüşme, gözlem ve doküman analizi) algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir

³¹ Türkiye Göç Raporu, 2016:73.

³² Yıldırım, 2018: 146

sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır. Nitel araştırmada araştırmacı, bizzat alanda zaman harcayan, araştırma kapsamındaki kişilerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde bu kişilerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı bakış açısını ve deneyimleri araştırma sürecinde elde ettiği verilerin analizinde kullanan kişidir.³³ Verilerin analizinde birçok nicel araştırmacı, daha önce geliştirdikleri hipotezleri test ederken nitel araştırmacılar yeni kavramlar yaratma ve kuramsal yorumların inşasını vurgulamakla ilgilenmektedir.³⁴ Nitel araştırma tekniklerinden biri olan görüşme ise bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili ve sosyal bilimlerde yaygın bir şekilde kullanılan tekniktir. Patton'a göre görüşmenin en emel amacı bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamaktır. Görüşme yoluyla araştırmacı deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri anlamaya çalışır.³⁵

Nitel araştırma geleneğine göre tasarlanan bu çalışma kapsamında ise Trabzon'da yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacıların göç süreçleri (ülkeye geliş nedenleri girişi, yasal-yasadışı, hangi sınırlardan giriş yaptıkları kullanmış oldukları sosyal ağlar) ve Türkiye/Trabzon'a geldiklerinde karşılaştıkları temel sorunların (barınma, istihdam, eğitim, sağlık) neler olduğu araştırılmıştır. Araştırmanın evrenini şu an Trabzon ilinde yaşayan ve daha önce Afganistan'da veya farklı ülkelerde (İran, Pakistan, Özbekistan) ikamet etmiş olan Afganistan uyruklu sığınmacılar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu ise Trabzon'da yaşayan daha önce Afganistan'da veya farklı ülkelerde (İran, Pakistan, Özbekistan) ikamet etmiş olan en az 18 yaşında olan Afganistan uyruklu sekiz kadın ve sekiz erkek sığınmacıdan oluşmaktadır.

Araştırma grubunda yer alan Afganistan uyruklu sığınmacılara kartopu örnekleme ile ulaşılmıştır. Kartopu tekniğinde evrenden bir ya da birkaç kişi ile iletişim kurulur, ardından bu kişiler vasıtasıyla başka kişilerle iletişime geçilir.³⁶ Süreç ilerledikçe elde edilen isimler veya durumlar tıpkı bir kartopu gibi büyüyerek devam etmektedir.³⁷

Araştırma verilerinin toplanabilmesi için demografik sorular ve yarı yapılandırılmış görüşme sorularından oluşan bir soru formu kullanılmıştır. Demografik soruların kullanılma sebebi katılımcılara ilişkin bazı temel bilgilerin hızlı ve sistemli bir şekilde toplanmasının sağlanmasıdır. Afganistan uyruklu sığınmacılar ile görüşme yapılırken anadil farklılığından dolayı görüşmeler tercüman aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler en az 45 en fazla 70 dakika sürmüştür. Bu araştırma, Trabzon'da yaşayan Afganistan uyruklu sekiz kadın ve sekiz erkek sığınmacı bireyden 2018 Kasım ayında toplanan verilerle ve görüşmeler esnasında görüşmeye katılan Afganistan uyruklu sığınmacılara yöneltilen sorularla ve onların vermiş olduğu yanıtlarla sınırlıdır. Bununla birlikte Doğu Karadeniz ve özellikle Trabzon ilinde Afganistan uyruklu sığınmacıların göç süreci ve karşılaşmış oldukları sorunlara yönelik literatürde sosyolojik anlamda herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple son yıllarda Trabzon ilinde sayısı artan Afganistan uyruklu sığınmacıların göç süreci ve sorunlarına ilişkin yapılan bu çalışma, daha sonraki akademik çalışmalara ve ilgili kurumlara elde edilecek veriler aracılığı ile katkı sağlayabilir.

3. Araştırmanın Bulguları

Bu araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi için "betimsel analiz" yöntemi kullanılmıştır. "Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Görüşülen bireylerin görüşlerini daha çarpıcı

³³ Yıldırım ve Şimşek, 2013:45-49

³⁴ Neuman, 2013:23

³⁵ Yıldırım, Şimşek, 2013: 147

³⁶ Tamer, 2013:42

³⁷ Yıldırım ve Şimşek, 2013:72

bir biçimde vermek amacı ile doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır”.³⁸ Araştırma grubunda yer alan sığınmacılara demografik sorular sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilirken tablolar haline getirilmiştir.

gitmiş oldukları ülkelerde yaşadıklarını ardından Türkiye’ye göç ettiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak Afganistan’da iç savaşın olması ve dolayısıyla can güvenliğinin olmayışı gibi sebeplerle başlayan göç süreci gidilen ülkede karşılaşılan farklı sorunlardan dolayı Türkiye’ye doğru bir seyir izlemektedir.

Demografik Sorular	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
Yaş	42	37	58	35	60	21	29	32
Medeni Durumu	Evli	Evli	Dul	Evli	Dul	Bekâr	Evli	Dul
Eğitim Düzeyi	Lise	İlkokul	Okur-yazar değil	Ortaokul	Okur-yazar değil	Lise	Lise	Okur-yazar değil
Mesleği	Hemşire	Ev Hanımı	Ev hanımı	Ev hanımı	Ev hanımı	-	Ev hanımı	Fabrika İşçisi
Çalışma Durumu	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışıyor
Geldiği Ülke	Afganistan	İran	Afganistan	İran	Afganistan	İran	İran	Pakistan

Tablo 1: Araştırma grubunda yer alan kadınların demografik verileri

Araştırmaya katılan kadınların, 7’si evli ancak bunun içinde 3’nün eşi vefat etmiştir. Eşi vefat eden kadınlar bazı temel ihtiyaçları karşılamakta daha fazla sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu kadınlardan 3’ü okuryazar olmadığını, 1’i ilkokul, 1’i ortaokul, 3’ü lise eğitimi aldığını belirtmiştir. Ancak kadınlar arasında almış oldukları eğitimleri tamamlayamayanlarda bulunmaktadır. Araştırma grubundaki kadınların 5’i ev hanımı iken 1’i hemşire olduğunu ve geldiği ülkede mesleğini yapmakta her ne kadar zorlukla karşılaşmış olsa da devam ettirmeye çalıştığını ancak Trabzon’da çalışmadığını belirtmiştir. Kadınlardan bir diğeri ise geldiği ülkede herhangi bir işte çalışmadığını ev hanımı olduğunu belirtirken Trabzon’da bir fabrikada çalıştığını söylemiştir. Kadınların 3’ü Afganistan’dan, 4’ü İran, 1’i ise Pakistan’dan gelmiştir.

Afganistan uyruklu sığınmacıların gelmiş oldukları ülkeler değerlendirildiği zaman Türkiye’ye gelmeden önce Afganistan’dan İran veya Pakistan’a göç ettiklerini bir süre

³⁸ Yıldırım ve Şimşek, 2013:256

Demografik Sorular	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	E8
Yaş	20	24	42	25	45	30	44	59
Medeni Durumu	Bekâr	Bekâr	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli
Eğitim Düzeyi	Ortaokul	Lise	Okur-yazar değil	İlkokul	Okur-yazar değil	Ortaokul	İlkokul	Okur-yazar değil
Mesleği	Fabrika İşçisi	Hakkâk	Kendi işi	Çiftçi	Fırıncı	İnşaat İşçisi	Boyacı	Çiftçi
Çalışma Durumu	Çalışıyor	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Çalışıyor	Çalışmıyor
Geldiği Ülke	Afganistan	İran	İran	Afganistan	Afganistan	Afganistan	Pakistan	Afganistan

Tablo 2: Araştırma grubunda yer alan erkeklerin demografik verileri

Araştırmaya katılan erkeklerin 6'sı evli iken 2'si bekârdır. Bu erkeklerin 3'ü okur-yazar değilken 2'si ilkokul, diğer 2'si ortaokul ve 1'i ise lise eğitimi almıştır. Alınan eğitime paralel olarak araştırmaya katılan erkeklerin yapmış olduğu işler şunlardır: 1'i fabrika işçisi, 1'i hakkâk, 2'si çiftçi, 1'i inşaat işçisi, 1'i boyacı ve son olarak 1 diğeri fırıncıdır. Araştırma grubundaki erkeklerin sadece 2'si çalışırken diğer 6'sı çalışmamaktadır. Erkeklerin 5'i Afganistan'dan gelirken 2'si İran ve 1'i ise Pakistan'dan gelmiştir.

Genel olarak, araştırma grubunda yer alan bireylerin 6'sı okur-yazar değil, 3'ü ilkokul, 3'ü ortaokul ve 4'ü ise lise eğitimi almıştır. Afganistan uyruklu sığınmacıların, 3'ü bekâr, 10'u evli ve diğer 3'nün eşi vefat etmiştir. Araştırma grubundaki bireylerin, 8'i Afganistan'dan 6'sı İran ve 2'si ise Pakistan'dan gelmiştir. Araştırmaya katılan sığınmacılardan 3'ü Trabzon'da çalışmaktadır. Diğerleri arasında da çalışanlar olmakla birlikte ancak bu işler sürekli olmadığı için çalışmadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında Afganistan uyruklu sığınmacılarla yapılan görüşme sonucunda elde edilen verilerin analizi için betimsel analiz kullanılmış ve bu çerçevede betimsel analiz yapılırken araştırmaya ilişkin bulgular belirli temalar altında toplanmıştır. Bu temalar şu şekildedir:

- A. Türkiye'ye göç nedenleri,
  - B. Göç travması ve deneyimleri
  - C. Göç sonrası yaşanan sorunlar
  - D. Geri dönüş ve geleceğe ilişkin planlar ve beklentiler
- A. Türkiye'ye Göç Etme Nedenlerine İlişkin Bulgular**

Yıldırım tarafından 2016'da Kars ilinde yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacılarla yapılan çalışmada sığınmacıların Türkiye'ye geliş nedenlerini araştırmacı görüşmecilerin yanıtları çerçevesinde genel olarak Sovyet işgali, Taliban baskısı ve ekonomik sebepler olarak sınıflandırmıştır. Afganların İran'a ilk göç hareketlilikleri ile ilerleyen yıllardaki artan hareketlilikleri Afganların İran'daki gündelik yaşamlarından yeni göç hareketliliklerine kadar pek çok durumunu etkilemiştir. Afganların İran özelinde yaşadıkları deneyimleri değerlendirildiğinde İran'da artan ötekileştirilme durumu Afganları yeniden göç etmeye zorlamış, işsizlik, emek sömürsü, maddi imkânsızlıklar ve sosyal yaşamdaki diğer zorluklar İran'dan Türkiye'ye yönelik Afgan göçlerini hızlandırmıştır.³⁹

Araştırmaya katılan Afganistan uyruklu sığınmacılar göç travması ve deneyimleri ile ilgili şunları belirtmiştir:

“... Liseyi bitirdikten sonra öğretmen olmayı çok istiyordum ama olmadı. İlk yardım eğitimi almıştım sonrasında Afganistan'da bir

³⁹ Yıldırım, 2018:149-151

poliklinikte çalışmaya başladım. Orada çalıştığım için Taliban tarafından tehdit ediliyordum kadın olduğum ve çalıştığım için. Eşim ve beni tehdit ettiler. Sabah işe gittiğimiz yoldan akşam dönmüyorduk farklı yollar kullanıyorduk. İş bıraktım mahalledeki ebeye yardıma gidiyordum eşimde kız çocuklarımı okula götürüyordu servisti tekrar tehdit edildik ve göç etmeye karar verdik...” (K1).

“...Çocuğum hastaydı onu tedavi ettirmek amacı ile İran’dan buraya gelmeye karar verdik orada iş yok, hastane masrafları çok pahalı ve çocuğum iyileşmiyordu. Ama ben geldim sınırda kaçak gelirken eşim İran polisleri tarafından yakalandı ben ve bir çocuğum burada eşim ve bir çocuğum İran’da kaldı...” (K7).

“...Kocam Taliban tarafından öldürüldü. Kocamın kardeşi 12 yaşındaki kızımı kendi oğluna istediği kızı alabilmek için evlendirdi. Çok uğraştım kızımı kurtarmak için evlendirdiler iyi değillerdi kızım boşandı bu yüzden tehdit ettiler...” (K5).

“...Savaş vardı can güvenliği yok kaçak yolla İran’a geldik orada 1 yıl yaşadık ama İran’da da kimlik vermediler, başka sorunlar oldu Türkiye’ye geldik...” (E6).

“... Ailevi sebeplerden dolayı abim öldürüldü ve beni de tehdit ettiler. Eşim çocuklarım ve abimin eşi çocukları da var onlara ne olacak mecbur kaldık ve geldik...” (E5).

“... Savaş vardı Afganistan’da Türkiye’yi televizyonda görüyordum ve gelmek istiyordum...” (E1).

“... İran’da okula gidemedim, Afganları orada sevmiyorlar sınıfları ayrı yapıyorlar istemiyorlar bizi bunu anlıyorduk, lise de futbol yarışmaları oldu katıldık bizim okulun takımı yendi ve ben Afgan olduğum için bana takımda oynadığım halde madalya takmadılar o günden sonra nefret ettim oradan. Babamın yanında çalışıyorum küçük bir dükkânda hakkaklık yapıyorum, İranlılar bizim Afgan olduğumuzu anlamıyordu benzeriyorduk diye ama öğrenince kötü davranıyorlardı, yılın en çok satış olduğu zamanlar şikâyet ediyorlardı polisler geliyordu en sonunda dükkânı kapattılar, bizim ev alma hakkımız olmadığı için babam İranlı bir ar-

kadaşının adına almıştı sonra onun borcundan evimizi aldılar biz dışarıda kaldık ve göç ettik, artık bir şeyimiz kalmadı orada...” (E2).

Genel olarak Afganistan uyruklu sığınmacılar iç savaş (Taliban tehdidi), ailevi sorunlar, şahsi düşmanlıkların olması ve can güvenliğinin olmayışı gibi nedenlerden göç etmektedir. Bireyin yaşamış olduğu ülkede çeşitli faktörlerden kaynaklanan can güvenliğinin olmayışı bireyin yerinden edilmesine sebep olmaktadır. Bununla birlikte bazı bireyler, daha iyi yaşam şartları veya gelecek kaygısı ile göç edebilmektedir. Çünkü araştırmaya katılan İran’dan Türkiye’ye gelen Afganistan uyruklu sığınmacılar daha çok işsizlik, eğitim ve sağlık sorunları ile beraber İran halkının ötekileştiren tutumundan dolayı geldiğini belirtmiştir. En temelde Afganistan’dan can güvenliğini sağlamak amacı ile başlayan göç süreci İran ve Pakistan’da can güvenliğinin kısmen sağlanmasının ardından farklı problemlerle karşılaşmış olmaları nedeniyle bu göç süreci devam etmektedir. Bu göç sürecinde aile üyelerinin birbirinden ayrılması veya ailenin parçalanması da söz konusu olabilmektedir

B. Göç Travması ve Deneyimler

Buz, tarafından yapılan araştırmada sığınmacılar Türkiye’ye gelişlerinde ülkelerinde ve kaçış sırasında travmatik deneyimler yaşamışlardır. Sığınmacıların %57,5’i psikolojik açıdan kendini kötü hissettiğinde sorunlarını kendi başına çözmeye çalışmakta ve profesyonel yardım alamadığını belirtmişlerdir.⁴⁰

Araştırmaya katılan Afganistan uyruklu sığınmacılar göç travması ve deneyimleri ile ilgili şunları belirtmiştir:

“...19 saat yürüdük, çok acı çektik yolda 7 yaşındaki çocuğum çok üşüdü montumun altında onu ısıtarak getirdim (gözleri doldu). Van sınırında polisler yakaladı bize çok iyi davrandılar karakola götürdüler yemek çay getirdiler ısınmamız için battaniye verdiler. Sonra bizi kampa götürdüler...” (E8).

⁴⁰ Buz 2002’den akt., Buz, 2008: 6

“...Kaçak yollarla geliyorduk 15-20 kişilik bir grup 2 çocuğum var çok yorulmuştum, birini eşim taşıyordu diğerini de bizimle kaçak gelenlerden genç bir çocuk sonra sınırdan geçerken İran polisleri geldi eşim yakalandı ve diğer çocuğumu taşıyan kişiye ulaşmak için ben sınırı geçtim orada çok korktum çocuğumu kaybetmekten o giderse bende yakalanırsam...” (K7).

“...Kaçak yollarla geldik yolda polisleri yakalamamak için ahırlarda saklıyorlardı bizi bir sürü insanı küçük bir yere sıkıştırdılar. Orada kendimi kötü hissettim insan olarak yani ne bileyim çok kötü bir his hava soğuk yağmur yağıyordu...” (E2).

Araştırma grubunda yer alan bireylerin göç sürecinde ve öncesinde yaşadıkları bazı olaylar psikolojik anlamda derin izler bırakmıştır. Bireylerin yasadışı yollarla Türkiye'ye gelirken soğuk hava, yetersiz beslenme, saatlerce yürüme ve kaçakçıların insan onurunu kırıcı davranışları bütün bunlar hafızalarından silinmesi zor ya da silinmeyecek anlar yaşamalarına sebep olmuştur. Araştırma amacı ile görüşülen bu bireylerin tümü Türkiye'ye kaçak yollarla Van ve Ağrı sınırından giriş yapmışlardır. Kaçakçılar ile arkadaş veya akraba aracılığıyla iletişim kurulmuş kişi başı yaklaşık 1000 -2000 TL aralığında bir ücret verildiği belirtilmiştir.

C. Göç Sonrası Yaşanılan Sorunlara İlişkin Bulgular

a. Barınma Sorunları

Refugees International⁴¹ Saha Araştırması Raporu'nda Türkiye'de yaşayan hem Afganistan hem de diğer uyruklu mülteci ve sığınmacılar ile yapmış olduğu görüşmelerde mültecilerin ve sığınmacıların barınacak bir yer bulma, kira ödeme, diğer yabancılarla evleri paylaşmak zorunda kalma, kış aylarında soğuk ve rutubetle mücadele etme gibi bir dizi sorunu dile getirdiğini belirtmiştir.⁴² RI raporunda mülteciler ve sığınmacılar tarafından yaşanan birçok

problem Trabzon ilinde yapılan bu araştırmada da sığınmacılar tarafından dile getirilmiştir.

Araştırmaya katılan Afganistan uyruklu sığınmacılar barınma sorunu ile ilgili şunları belirtmiştir:

“... Burada arkadaşım var o yardım etti ev tuttuk birlikte komşular eşya konusunda yardım etti biraz ben aldım, komşularım iyi ama dil bilmediğim için iletişim kuramıyorum onlarla ama birbirimizi görünce gülümsüyoruz, selam veriyoruz...” (K2)

“... Dil bilmiyorduk ev bulamadık parkta kaldık orada bizi gören bir Afgan yardım etti...” (E6).

“... Bir gece parkta kaldık Afgan biri yardım etti onunla birlikte ev bulduk...” (K3).

“... İlk geldiğimizde dil bilmiyorduk, Göç İdaresi'nden ev tutmamız gerektiğini söylediler nereye gideceğimizi nasıl bulacağımızı bilmiyorduk, parkta oturduk Afgan bir adam bizi evine götürdü sonra onun kızı Türkçe iyi biliyor birlikte gidip ev bulduk...” (E9).

Trabzon'da yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacılar kendi aralarındaki göçmenlik ağını kullanarak birbirine yardım etmektedir. “Göçmen ilişkiler ağı, geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır.” Bu ilişkiler ağlarının varlığı, uluslararası göçü özendiren öğelerdir. Bu ağlar hemen her tür sosyal temele ve değişkene bağlı olarak kurulmuş, güçlü ve zayıf ağlar olabilir. Bu tür bağlar insanların gerektiğinde yardım almak, iş bulmak konusunda başvurabilecekleri bir çeşit toplumsal sermayedir. Zaman içinde bu ilişki ağları göçmen gönderen ülkenin diğer katmanlarına da yayılmaktadır.⁴³ Bununla birlikte göçmen ilişkiler ağı en genelde bir ülkeden diğerine göç edecek olan düzensiz göçmenler için gerekli olan alt yapı organizasyonunu yapmaktadır. Ağın son etkisi ise varılan ülkedeki desteğe yöneliktir. Kuru-

⁴¹ Refugees International yerine bundan sonra metinde kısaltılmış hali olan RI kullanılacaktır.

⁴² Leghtas ve Sullivan, 2017:8

⁴³ Abadan Unat, 2002: 18

lan ağ göçmenlerin ilk geldikleri dönemdeki geçimlerini sağlamakta ve yeni gelenleri bu bağlamda desteklemektedir.⁴⁴

Trabzon'da yaşayan sığınmacılar arasında kullanılan "*haneyi mülteci*" (*Ata park*) sığınmacıların Trabzon'daki ilk durağı olmuştur. Trabzon'a gelen sığınmacılar ilk olarak şehir merkezinde il valiliğine yakın olan parkta kalmaktadır. Bu parkta yeni gelen sığınmacılara daha önce Trabzon'a gelen ve Trabzon'da yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacılar barınma, beslenme ve sığınmacıların resmi işlerini yapmada yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda Trabzon ilinde bulunan Afganistan Hazaraları Kültür ve Dayanışma Derneği de benzer şekilde Trabzon'a gelen sığınmacılara temel ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olurken özellikle refakatsiz ve kadın sığınmacılara da destek olmaktadır. Trabzon'a ilk geldikleri aşamada ve sonrasında hem dernek hem de kurdukları whatsapp grupları ile kendi aralarında göçmen ilişkiler ağını kullanarak Trabzon'da yaşamaya ve bazı temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Özellikle dernek tarafından kurulan whatsapp gruplarında iş ilanları, dernek tarafından yapılan sosyo-kültürel faaliyetler ve yereldeki ilgili kurumlar ortaklığında verilen kurslar hakkında sığınmacılar bilgilendirilmektedir. Bu derneğin yapmış olduğu faaliyetlerle sığınmacılar, kendi aralarındaki göçmenlik ağını geliştirmeye ve buldukları çevreye uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Özellikle sığınmacı kadınların gün boyu sürekli özel alan (ev) içinde olmaları göç öncesinde ve sırasında yaşanan travmatik olayları daha fazla düşünmelerine bu ise psikolojik sorunlar yaşamalarına sebep olurken dernek tarafından düzenlenen etkinlikler ve kurslar kamusal alana çıkmasına yardımcı olmakta ve sığınmacı kadınlara sosyalleşebilecekleri imkânlarda sunmaktadır.

b. İstihdam Sorunları

RI'nın yapmış olduğu çalışmada Türkiye'de görüşülen mülteci ve sığınmacıların tamamı zorlu şartlarda ve enformel sektörde ya çalışmış ya da çalışmaya devam etmekte, uzun mesai saatleri, sıklıkla Türkiye'ye çalışanlara ödenenden daha az olduğu bildirilen düşük ücretler ve ödenmeyen ücretler mülteciler ve sığınmacılar tarafından bildirilen sorunlar arasında yer almaktadır. Trabzon ilinde yapılan bu araştırmada da istihdam alanında karşılaşılan sorunlar Türkiye'de yaşayan diğer mülteci ve sığınmacıların yaşadığı sorunlarla benzerlik göstermektedir.⁴⁵

Araştırmaya katılan Afganistan uyruklu sığınmacılar istihdam sorunu ile ilgili şunları belirtmiştir:

"...İş olmadığı için maddi sıkıntılar çok çektik. Bir ara çay toplamaya gittim sonra inşaata gittim üzerime duvar yıkıldı sağ elimden üç parmağımın ucu koptu. Kimliğim yoktu kimseden şikâyetçi olmadım olsam da ben suçlu olacaktım. Aç kalıyoruz evde ama yine de kirayı vaktinde vermeye çalışıyoruz..." (E9).

"... Marangozda çalışıyorum şu an sigortasız, diğer çalışanlara göre daha az ücret alıyorum, güzel bir şeyler yaptığımda patron övüyor diğer arkadaşlar bu durumdan rahatsız oluyor ve bazen arkadaşlar kendi arasında konuşuyor zor işi ona verelim diye üzülüyorum ama mecburum..." (E7).

"...Eşim çalışmıyor şu an iş yok olunca 2-3 gün gidiyor 10-15 gün evde haber bekliyor haber geldiğinde gidince bazen parayı almada sorun yaşıyoruz. İki kez eşim parasını alamadı bazen de işe gittiği zaman dil bilmediği için kızıyorlar anlamıyor diye..." (K2).

Afganistan uyruklu sığınmacılar genellikle sürekliliği olmayan, düşük ücretli işlerde çalışmaktadır. Bu ise sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşamalarına sebep olmaktadır. Ev kirasını zamanında ödeyememe, çocuklarının sağlık eğitimi ve diğer ihtiyaçları karşılayamama gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bununla

⁴⁴ Çağlayan, 2006: 88

⁴⁵ Leghtas ve Sullivan, 2017:12

birlikte ebeveyn olarak çocukları karşısındaki çaresizlik hissi yaşadıkları problemlerin psikolojik anlamda daha da ağır yaşanmasına neden olmaktadır. Araştırma grubunda yer alan bireylerin çalışma izni bulunmamakla birlikte işveren tarafından sağlık sigortası yapılmamakta ve Türklere göre düşük ücretler almaktadırlar. İş yerinde yaşanan iş kazası sonucundaki yaralanma gibi durumlarda çalışma izinleri olmadığı için herhangi bir talepte bulunmamaktadırlar. Çalışma izninin olmayışı, bireylerin eşit olmayan şartlarda çalışmasına, emek sömürüsüne ve bazen de çalışan bireylerin emeklerinin karşılığı olan ücretlerini alamamasına neden olmaktadır. Çalışan sığınmacıların iş yerinde yaşadığı bir diğer problem ise iş arkadaşları tarafından dışlanmadır. Sığınmacılar iş ortamında arkadaşlarının ötekileştirici söylem ve eylemlerine maruz kalmalarına rağmen çoğu zaman herhangi bir şey söyleyemediklerini çünkü çalışmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir.

c. Sağlık Sorunları

Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 2017'de yapılan bir araştırmada, Türkiye'de Afganistan uyruklu uluslararası başvuru ve statü sahipleri üzerine analizde araştırmaya katılan bireyler sağlık hizmetlerini büyük oranda devlet hastanelerinden aldığını belirtmiştir (yüzde 92). Her on kişiden 8'i aldığı sağlık hizmetinden memnun kaldığını ifade etmiştir. Araştırma kapsamında görüşülen sığınmacılara sağlık kurumlarında bazı sorunları yaşayıp yaşamadıkları da sorulmuştur. En sık karşılaşılan sorunlar, dil güçlüğü (yüzde 80), ilaç ve tedavi için katkı payını ödeyememe (yüzde 68) gibi sorunlar olduğu ortaya konulmuştur.⁴⁶ Yapılan bu araştırmada ise Trabzon'da yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacılar gelmiş oldukları ülkede, göç sürecinde yaşadığı ve sonrasında karşılaştıkları sağlık problemlerinin tedavisi için sorunlarla karşılaşmışlardır.

Araştırmaya katılan Afganistan uyruklu sığınmacılar sağlık sorunu ile ilgili şunları belirtmiştir:

"...Eşim sara hastası ancak kimlik verilmediği için hastaneye götüremedik tedavi olmadı..." (K2).

"...Midemde rahatsızlık vardı hastaneye gittim çok iyi davrandılar kusur bizim bize çok iyiler ama dil bilmiyoruz öğrenince daha iyi olacak..." (E6).

"...Engelliyim ama buradaki doktorlar raporumu vermiyor onaylamıyor ben sol tarafımı hareket ettiremiyorum (Afganistan'da yaşadığı bir olay sonrasında) onlar psikolojik olduğunu söylüyor..." (E4).

"...Kimliğim yokken gidemedim tedavi olmadım pahalı ama kimlik aldıktan sonra gittim iyi davrandılar..." (K3).

"İlk geldiğimizde çocuklarım yolda hasta olmuştu kimlik yok hastaneye götüremedik bir çocuğumu götürdüm doktor ona baktı bir ilaç verdi o ilacı hepimiz kullandık gidemiyorduk..." (E9).

Afganistan uyruklu sığınmacılar genel olarak Türkiye'ye/Trabzon'a ilk geldikleri zaman sağlık hizmetlerinden faydalanamamışlardır. Sığınmacı kimlikleri verilmediği için talep edilen sağlık hizmeti ücretinin yüksek olduğunu ve tedavi olamadıklarını ancak sığınmacı kimliği verildikten sonra daha rahat bir şekilde sağlık hizmetlerine erişebildiklerini belirtmişlerdir. Görüşme yapılan sığınmacılar arasında tüberküloz HIV vb. ciddi rahatsızlıkları olan kişilere rastlanmamıştır.

d. Eğitim Sorunları

Bireyin gelmiş olduğu ülkedeki eğitim fırsatlarına erişimde karşılaşmış olduğu en temel problemlerden biri sığınmacı kimliklerinin verilme süresinin uzun olmasıdır. Bu sebeple sığınmacılar eğitim hizmetlerine erişimde sorunlar yaşamakta ve bu durum sığınmacıların dil öğrenimini daha da zorlaştırmaktadır.

⁴⁶ Eryurt,2017:108

Araştırmaya katılan Afganistan uyruklu sığınmacılar eğitim sorunu ile ilgili şunları belirtmiştir:

“...Kimliğim yokken kursa gidememiştım sonra gidebildim... (K3).

“...Kimliğim yeni geldi şimdi kursa gideceğim...” (K6).

“... Ben kursa gitmedim 4 çocuğım okula gidiyor okuldan memnunlar öğretmenleri iyi seviyorlar...” (K9).

“...Kimliğim yoktu kursa gidemedim kursun son günlerine doğru beni de misafir olarak kabul ettiler ama kimliğim gelince tekrar geleceğim çünkü sertifika filan vermediler” (K2).

“...Herhangi bir kursa gitmedim çünkü çalışıyorum...” (E6).

Afganistan uyruklu sığınmacılar kendilerine verilen sığınmacı kimliklerini almadan özellikle yetişkinler Halk Eğitim Kurslarında verilen eğitim hizmetlerinden faydalanamamaktadır. Kimliğin 5-6 ay içerisinde verilmesi bireylerin dil kurslarından faydalanmasını engellemektedir. Bu durum ise sığınmacıların dil öğrenimi zorlaştırmakta, yerel halkla iletişimi sekteye uğratmakta ve en önemlisi kişinin geçimini sağlaması için iş bulmasını daha da zorlaştırmaktadır. Okul çağındaki çocukların kimlik almadan misafir öğrenci olarak okula kayıt yaptırması ve eğitimine devam edebilmesi, eğitim hizmetlerine ulaşmasını kolaylaştırmış olsa da yetişkinler için böyle bir imkânın olmayışı diğer sığınmacıların ve ebeveynlerin dil öğrenmelerini ve iş bulmalarını zorlaştırmaktadır. Toplumsal hayata katılımda en temel işlevi gören dil mekanizmasının olmayışı ev sahibi toplumla iletişimi de sekteye uğratmaktadır.

D. Geri Dönüş ve Geleceğe İlişkin Planlar ve Beklentiler

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan araştırmanın bir diğer bulgusu görüşülen uluslararası korama altındaki Afganistan uyruklu kişiler

arasında geleceğe yönelik en önemli planının üçüncü bir ülkeye gitmek olduğudur.⁴⁷ Trabzon’da yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacılar ile yapılan bu araştırmada da araştırmaya katılan bireyler daha çok üçüncü ülkeye yerleştirilmek istediğini belirtmiştir.

Araştırmaya katılan Afganistan uyruklu sığınmacılar geri dönüş ve geleceğe ilişkin beklentileri ile ilgi şunları belirtmiştir:

“... Mecburiyetten geldik can güvenliğimiz yoktu dönmek istemem geleceğe bir şey diyemem kaderim Türkiye ve BMMYK’nın elinde onlar ne derse onu yapmak zorundayız...” E3.

“... Türkiye’ye gelirken okuyabileceğimi düşündüm çok istiyordum ama çalışmak zorundaydım öyle oldu, eğer can güvenliğim olursa dönmek isterim...” (E1).

“...Afganistan’a dönmek istemiyorum dönmeyeceğim, çocuklarımın geleceği burada iyi olacaksa burada kalmak isterim ya da başka bir ülkeye gidebilirim...” (K1).

“...Afganistan güzel ama savaş var, kızımın daha iyi eğitim almasını, iyi bir geleceği olsun daha iyi bir yaşama sahip olacağımız yere gitmek istiyorum...” (K3).

Araştırmaya katılan Afganistan uyruklu sığınmacılardan çoğu geri dönmeyi düşünmediğini ve geri dönmek istediğini söyleyenler ise can güvenliğinin sağlanması durumunda gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Sığınmacılar yaşam koşullarının daha iyi olduğu, çocuklarının daha iyi bir geleceğe sahip olabilecekleri ülkelere gitmek istediklerini dile getirirken gidilmek istenen ülkenin aile ve akrabaların bulunduğu ülkeler olduğunu söylemişlerdir. Dosya değerlendirme sürelerinin, bir başka ülkeye gönderilme veya sınır dışı işlemlerinin kesinleşmesi gibi işlemlerin uzun sürmesi sığınmacıların belirsizlik içinde kalmasına, psiko-sosyal anlamda sorun yaşamasına ve bulunduğu çevreye entegre olmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

⁴⁷ Koç,2017:117

Sonuç

Tarihsel süreç içerisinde göç, tüm insanlığı yakından ilgilendiren ve ülkelerin sosyal, ekonomik, politik ve askeri yapısını da derinden etkileyen sosyal bir olgu olması ile beraber bugün dünyada sığınmacı ve mülteci hareketliliğine sebep olan kaynak ülkelerdeki ekonomik ve siyasi çalkantılar, ulusal ve uluslararası çıkar çatışmaları, iç savaşlar, doğal afetler, iklim değişiklikleri, kıtlık, açlık, salgın hastalıklar milyonlarca insanı üzerinde yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda bıraktığı için dünyanın ve insanlığın temel sorun alanlarından biri haline gelmiştir. Bununla birlikte isteğe bağlı ve zorunlu sebeplerden dolayı yapılan göçler hem bireysel hem de toplumsal bağlamda farklı etkilere sebep olabilmekte ve mülteci sığınmacı veya göçmenlerin ev sahibi toplumda yaşadığı sorunların değişkenlik göstermesini de etkilemektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki sığınmacıların yaşadıkları sorunlarla ilgili daha önce yapılmış bir çalışmada sığınmacıların sorunları, ülkeye gelme ve sığınma talebinde bulunma süreci, bekleme süreci ve son olarak sığınma talebinin sonuçlanması ile ilgili olmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir.⁴⁸

Sığınmacıların sorunlarına ilişkin Trabzon ili özelinde yapılan bu araştırmanın en önemli bulgularından biri, sığınmacılara verilen sığınmacı kimliği alınana kadar Afganistan uyruklu sığınmacılar eğitim, sağlık, sosyal yardım ve diğer hizmetlerden faydalanamamaktadır. Kimlik alındıktan sonra ise eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden faydalanabilmekte ancak beslenme ve barınma ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacı ile yetişkin sığınmacılar iş ve dil eğitimi arasında bir tercih yapmak zorunda kalmaktadır. Temel ihtiyaçlarını karşılamakta sorun yaşadıkları için dil öğreniminden ziyade sürekliliği olmayan işlerde (günübirlik, yarı-zamanlı) çalışmaya yönelmektedirler. Bu araştırmanın bulgularından bir diğeri ise sığınmacıların, daha iyi bir yaşam umuduyla başlayan hareketlilikleri varılan coğrafyada daha farklı sorunlarla

karşılaşmaları ve sürekli olarak gelecek endişesiyle yaşamalarıyla ilgilidir. Yaşamış oldukları ülkelerdeki çatışmalardan kaçarken, kendilerini yeni topraklarda daha farklı mücadelelerle boğuşurken bulmuşlardır.

Öneriler

Trabzon'da yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacıların sorunlarının çözümü için; sığınmacıların buldukları ilde kendi ihtiyaçlarını giderebilmeleri amacıyla İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından verilen sığınmacı kimliklerinin mümkün olduğu kadar kısa süre içerisinde verilmesi gerekmekte ve bu şekilde sığınmacıların sağlık ve eğitim gibi hizmetlere daha kolay erişebilmeleri sağlanabilir. Eğitim hizmetleri kapsamında alınacak dil eğitimi entegrasyon sürecini hızlandırabilir. Şehir merkezlerinde daha belirgin bir şekilde görülmeye başlayan sığınmacıların buldukları yere entegre olabilmesi ve kültürlerarası iletişimin sağlanabilmesi için yerel halk ile bir araya gelebilecekleri platformlar oluşturulmalıdır. Sığınmacılara yalnızca maddi yardımların dağıtılması problemlerin kalıcı çözümü için yeterli değildir. Sığınmacıların sorunlarına kalıcı çözümler üretebilmek için üniversiteler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılması gerekmektedir. Özellikle sığınmacıların, sorunlarının çözümü ve uyum eğilimlerini etkileyecek proje ve çalışmalarda bir araya gelinmeli, birlikte hareket edilmelidir. Bununla birlikte sığınmacı ve mültecilere kaynaklık eden ülkelerdeki problemlerin çözümü için uluslararası iş birliği yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Abadan Unat, Nermin (2002), *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

⁴⁸ Buz 2002'den akt., Buz, 2008: 4

- Adıgüzel, Yusuf(2016), "Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu", *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, içinde (171-193), İstanbul: Wald Dünya Yerel Yönetim Ve Demokrasi Akademisi Vakfı Yayınları.
- Aras, Bülent ve Toktaş, Şule (2008), *Güvenlik, Demokrasi ve İstikrar Sarmalında Suriye ve Afganistan*, SETA Yayınları.
- Bayraktar, Rasim (2013), "Zorunlu Göçten Ulusötesi Yurttaşlığa", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*,12 (24), 109-126.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK/UNCHR), Global Trends: Forced Displacement in 2016. (<https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5943e8a34/global-trends-forced-displacement-2016.html>)
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK/UNCHR), Global Trends: Forced Displacement in 2017. (<https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5b27be547/unhcr-global-trends-2017.html>)
- Buz, Sema (2008), "Türkiye'deki Sığınmacıların Sosyal Profili", *Polis Bilimleri Dergisi*, 10 (4), 1-14.
- Castles, Stephen; Miller, Mark (2008), *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, (Çev. B.U. Bal ve İ. Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, Savaş (2006), "Göç Kuramları Ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17),68-91
- Danış, Didem (2004), "Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye", *Birikim Dergisi*, 184, 216-224.
- Demirhan, Yılmaz ve Aslan, Seyfettin (2015), "Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi", *Birey ve Toplum Dergisi*, 9 (5), 23- 62.
- Eryurt, Mehmet Ali, (2017) "Uydu Kentte Yaşam Koşulları" *Türkiye'de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebepleri, Türkiye'de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları*, içinde (107-117) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Yayın No: NEE-HÜ.17.01.
- Gençler, Ayhan (2002), "Yabancı Kaçak İşçilik Gerçeği ve Türkiye Örneği", *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 28-46.
- Giddens, Anthony. (2010), "Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi", *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, içinde (522-527) Ankara: Say Yayınları.
- Gözübüyük Tamer, Mine (2014) *Yükseköğretimin Küreselleşen Aktörleri: Uluslararası Öğrenciler*, Ankara: Siyasal Kitapevi
- IOM, Glossary on Migration, International Migration Law Series No. 25, 2011. (https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml25_1.pdf)
- İçduygu, Ahmet (2015), "Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göç Dalgaları İçinde Transit Göç", *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, içinde (279-292), İstanbul: Bilgi Yayınları.
- İçişleri Bakanlığı Türkiye Göç Raporu 2016. (http://www.goc.gov.tr/icerik6/2016-turkiye-goc-raporu-yayinlandi_363_377_10625_icerik)
- Kalaylıoğlu, Yasemin (2016), "Ankara'daki İranlı Düzenli Göçmenlerin Farklı Sermayeleri ve "Düzenli" Kalma Stratejileri", *Nüfusbilim Dergisi*, 36, 33-66.
- Koç, İsmet (2017), "Uluslararası Koruma Başvuru ve Statüsü Sahibi Afganistan Uyruklu Kişilerin Geleceğe Yönelik Planları" *Türkiye'de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebepleri, Türkiye'de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları*, içinde (117-123), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Yayın No: NEE-HÜ.17.01
- Kolukırık, Suat (2011), "Sürgün Toplumsal Hafıza ve Kültürel Göç: ABD'deki Ahıska

Türkleri Üzerine Bir Araştırma”, *Bilig*, 59 (Güz), 167-190

Leghtas, Izza ve Sullivan Daniel (2017), *Refugees International Saha Araştırması Raporu*.

Mutluer, Mustafa (2003), *Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kurumsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması*, İstanbul: Çantay Kitabevi.

Neuman, William (2013), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, (Çev. S. Özge), Ankara: Yayınodası.

Saydam, Abdullah (2010), *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*, Ankara: TTK Yayınları.

Tekeli, İlhan (2008), *Göç ve Ötesi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Türkiye Göç Raporu 2016, T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları Yayın no 40, Nisan 2017.

Yalçın, Cemal (2004), *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldırım, Selda Geyik, (2018), “Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 128-159.

Yıldırım, Ali ve Diğerleri (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

